

Consequenties van de gewijzigde terminologie van het Nederlands burgerlijk recht voor vertalers

Citation for published version (APA):

de Groot, G. R. (1993). Consequenties van de gewijzigde terminologie van het Nederlands burgerlijk recht voor vertalers. In G. R. de Groot (Ed.), *Recht en vertalen II* (Vol. 2, pp. 41-49). Kluwer.

Document status and date:

Published: 01/01/1993

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Download date: 05 May. 2023

CONSEQUENTIES VAN DE GEWIJZIGDE TERMINOLOGIE VAN HET NEDERLANDS BURGERLIJK RECHT VOOR VERTALERS

G.R. de Groot*

1. Algemeen

Op 1 januari 1992 is het Nederlandse recht ingrijpend veranderd. Op die datum trad de kern van het nieuwe Nederlandse Burgerlijk Wetboek in werking, namelijk de boeken 3, 5, 6 en gedeelten van Boek 7 van dat wetboek.¹ Deze boeken hebben betrekking op het vermogensrecht, dat wil zeggen op de traditionele harde kern van het burgerlijk recht. Sinds geruime tijd hadden rechters, advocaten, notarissen en bedrijfsjuristen zich, door het volgen van uitgebreide cursussen, voorbereid op deze voor hen zeer ingrijpende gebeurtenis. Het is van groot belang, dat ook personen, die regelmatig privaatrechtelijke teksten vanuit of naar het Nederlands vertalen met de verandering van het Nederlandse burgerlijk recht rekening houden. Zonder studie te maken van de recente terminologische wijzigingen lopen zij de kans catastrofale fouten maken.

Het oude Burgerlijk Wetboek (BW) trad in werking op 1 oktober 1838.² De tekst van dat BW was grotendeels gebaseerd op de Franse Code civil uit 1804.³ Vele artikelen waren zelfs min of meer letterlijke vertalingen van artikelen uit dat Franse wetboek. Reeds aan het einde van de vorige eeuw vond men de tekst van het BW op vele gronden verouderd. Men meende dat een hercodificatie op zijn plaats was. Niettemin heeft het tot 1947 geduurd, alvorens de regering het besluit nam om inderdaad de opdracht te geven een geheel Nieuw Burgerlijk Wetboek (NBW) te ontwerpen. Deze opdracht

* G.R. de Groot is hoogleraar rechtsvergelijking en internationaal privaatrecht aan de Rijksuniversiteit Limburg.

¹ KB 20 februari 1991, Stbl. 1991,90.

² Over de voorgeschiedenis van de inwerkingtreding: Gerard-René de Groot / Roel F.H.Mertens, De notaris in Maastricht van 1838-1842, in: Notariaat en 150 jaar Burgerlijk Wetboek, serie Ars Notariatus XXXVIII, Deventer 1988, 7-16.

³ Ons oude BW was oorspronkelijk (tot de afscheiding van België) als tweetalig (Nederlands/Frans) wetboek gepland. Een officiële editie van dat wetboek verscheen in 1830, maar trad door de gebeurtenissen in België nooit in werking. In 1838 trad de licht gewijzigde Nederlandse tekst wel in werking. Vergelijking van de Franse tekst van het Wetboek 1830 met de Franse Code Civil laat zien, hoe dicht ons wetboek 1838 bij het Franse stond.

werd aan de Leidse hoogleraar E.M. Meijers gegeven.⁴ Toen Meijers in 1954 overleed had hij de ontwerpen voor circa de helft van het NBW gereed. Aan een commissie werd de taak gegeven de ontwerpen af te ronden. Het eerste boek van het NBW (personen- en familierecht) trad op 1 januari 1970 in werking. Op 26 juli 1976 volgde boek 2 (rechtspersonen). Op 1 april 1991 trad het grootste deel van boek 8 (vervoersrecht) in werking. Op 1 januari 1992 volgde het algemeen deel van het vermogensrecht (boek 3), zakelijke rechten (boek 5), het algemeen deel van het verbintenisrecht (boek 6) en enkele bijzondere overeenkomsten (boek 7).⁵ De invoering van boek 4 (erfrecht) zal over een aantal jaren geschieden.

Aanvankelijk lag het in de bedoeling om de tekst van het geldende BW van 1838 slechts wat bij te schaven, notoire fouten te herstellen, jurisprudentie te verwerken en hier en daar systematische schoonheidsfouten te herstellen. Het is echter anders gekomen. Het nieuwe vermogensrecht brengt een fundamentele herziening van ons burgerlijk recht. Vele onderwerpen zijn anders geregeld, de systematiek wijkt fundamenteel af van het huidige recht en -voor vertalers last but not least- het aantal terminologische veranderingen is zeer groot. Bij deze veranderingen van terminologie zal hier worden stilgestaan.⁶

Laten we enkele veranderingen -bij wijze van introductie- bekijken. De meest beruchte verandering betreft het feit, dat de begrippen "zaak" en "goed" stuivertje wisselen. In het NBW wordt "zaak" als "voor menselijke beheersing vatbaar stoffelijk object" gedefinieerd⁷ (art. 3:2 NBW).⁸ Naar

⁴ KB 25 april 1947.

⁵ Daarover de volgende werken, die hierna verkort zullen worden aangehaald:
O.K.Brahn, Zwaartepunten van het nieuwe vermogensrecht, vierde druk, Arnhem 1989;
C.C.van Dam / E.H.Hondius e.a., Het nieuw BW in 400 trefwoorden, tweede druk, Deventer 1990;
Jac.Hijma/M.M.Olthof, Compendium van het Nederlands vermogensrecht, Leidraad voor het NBW met verwijzingen naar het BW, vierde druk, Deventer 1990;
A.S.Hartkamp, Compendium van het vermogensrecht volgens het Nieuwe Burgerlijk wethoek, vierde druk, Deventer 1990.

⁶ Zie over het taalgebruik van het NBW in het algemeen: J.Renkema, Het nieuw BW als kladtekst, Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht 1992, 23-26.

⁷ Het Burgerlijk Wethoek van 1838 begon te nummeren met art. 1 en eindigde met art. 2031. In het Nieuw Burgerlijk Wethoek wordt in elk boek weer begonnen met art. 1. Men dient behalve het artikelnummer derhalve ook het boek uitdrukkelijk te vermelden. Ingeburgerd heeft zich intussen een citeerwijze "Art. 3:2 NBW voor 'artikel 2 van Boek 3 NBW'". Deze manier van verwijzen naar artikelen van het NBW zal ook in dit opstel worden gevolgd.

oud recht was dit de definitie van het woord "goed". Deze terminologische verandering heeft belangrijke consequenties voor de inhoud van andere termen, die aan het begrip zaak refereren, zoals "zakenrecht", "zakelijk recht" en "zakelijke werking". Zowel naar oud als naar nieuw recht is "zakenrecht" het rechtsgebied dat zich met "zaken" bezighoudt. Daar evenwel de definitie van "zaken" na 1 januari 1992 enger is dan voordien, verandert ook de betekenis van het begrip "zakenrecht". Voor zakenrecht in de oude ruime betekenis wordt naar nieuw recht de term "goederenrecht" bepleit.⁹ Ook de term "zakelijk recht", zijnde een recht op een zaak, krijgt naar nieuw recht een engere betekenis, hetgeen ingrijpende consequenties heeft voor de inhoud van het vijfde boek van het NBW, getiteld "Zakelijke rechten". Traditionele zakelijke rechten als pand, hypotheek en vruchtgebruik komen in dit boek niet voor, daar ze niet steeds op zaken rusten, doch ook op rechten kunnen worden gevestigd. Ze hebben daarom een plaatsje in Boek 3 gekregen. Die rechten die naar oud recht "zakelijk" waren, maar naar nieuw recht niet steeds (daar ze ook op een recht kunnen rusten) worden met de nieuwe gedefinieerde term "beperkt recht"¹⁰ (art. 3:8) NBW) aangeduid. Ook een term als "zakelijke werking" is na 1 januari 1992 dubieus. Voorgesteld is de term goederenrechtelijk effect te gebruiken.¹¹ Weliswaar worden termen als "goederenrecht" en "goederenrechtelijk effect" niet in de wettekst gebruikt, maar zij zijn de logische consequentie van het nieuw ijken van het begrip "zaak". Nauw verbonden met de nieuwe betekenis van het begrip "zaak" is ook de herijking van het begrip "eigendom": uitsluitend "zaken" kunnen het object van eigendom zijn (art. 5:1 NBW).¹² Waar we vroeger nog over eigendom van een recht konden spreken, is dit terminologisch na 1 januari 1992 onjuist. In de nieuwe terminologie is men "gerechtigd tot een recht" of "rechthebbende van een recht".¹³ Consequenties heeft dit ook voor een begrip als "mede-eigendom".¹⁴ Naar NBW mag deze term slechts worden gebruikt indien men gezamenlijk een zaak in eigendom heeft; betreft het object evenwel een recht, dan mag het woord "mede-eigendom" niet in de mond worden

⁸ Brahn, 20-22; Van Dam/Hondius, 421; Hartkamp, 34; Hijma/Olthof, 10.

⁹ Van Dam/Hondius, 153 ; Hartkamp, 9; Hijma/Olthof, 2; vgl. Brahn, 18.

¹⁰ Brahn, 23-26 ; Van Dam/Hondius, 37,38; Hartkamp, 38; Hijma/Olthof, 13,14.

¹¹ Hijma/Olthof, 73,74; vgl. Van Dam/Hondius, 426; Hartkamp, 19.

¹² Brahn, 16, Van Dam/Hondius, 96; Hartkamp, 168; Hijma/Olthof, 136.

¹³ Van Dam/Hondius, 308,309; Hartkamp, 77; Hijma/Olthof, 111.

¹⁴ Van Dam/Hondius, 224; Hartkamp, 120; Hijma/Olthof, 127.

genomen, maar moet in plaats daarvan van "gemeenschap"¹⁵ worden gesproken. De oude "mede-eigenaars" moeten dan als "deelgenoten"¹⁶ worden getypeerd.

2. Terminologische veranderingen

Uit deze reeks van voorbeelden blijkt reeds, dat we diverse categorieën (nieuwe) termen kunnen onderscheiden. Ik zal proberen de verschillende categorieën begrippen te systematiseren en met voorbeelden te illustreren.

In dit artikel wordt nagelaten de vermelde termen te verklaren. Verwezen zij naar de vermelde wetsartikelen, alsmede naar de in voetnoten aangegeven inleidende handboeken en naslagwerken.

1. Expliciet in de wet gedefinieerde begrippen:

- a) begrippen die in het oude recht wel al werden gebruikt, maar thans een nieuwe betekenis krijgen. Voorbeelden:
 - zaak (art.3:2)¹⁷
 - Eigendom (art. 5:1)¹⁸
- b) begrippen, die in het oude recht niet werden gebruikt en thans voor het eerst als juridisch begrip worden gedefinieerd. Voorbeelden:
 - beperkt recht (art. 3:8)¹⁹
 - standaardregeling (art. 6:214)²⁰
 - bedreiging (art. 3:44 lid 2)²¹
 - inbewaringstelling (art. 6:66)²²
- c) begrippen, die in het nieuwe recht weliswaar voor het eerst wettelijk worden gedefinieerd, maar waarvan de definitie niet afwijkt van het oude recht. Voorbeeld:

¹⁵ Brahn, 188; Van Dam/Hondius, 137; Hartkamp, 120, 121; Hijma/Olthof, 127.

¹⁶ Brahn, 188; Van Dam/Hondius, 137; Hartkamp, 123; Hijma/Olthof, 128.

¹⁷ Zie boven noot 8.

¹⁸ Zie boven noot 12.

¹⁹ Zie boven noot 10.

²⁰ Van Dam/Hondius, 340,341; Hartkamp, 281, 282; Hijma/Olthof, 310.

²¹ Brahn, 226; Van Dam/Hondius, 26; Hartkamp, 64,65; Hijma/Olthof, 33,34.

²² Van Dam/Hondius, 177; Hijma/Olthof, 232.

- vermogensrecht (art. 3:6)²³
 - algemene voorwaarden (art. 6:231 sub a)²⁴
2. Impliciet in de wet gedefinieerde begrippen, d.w.z. begrippen die niet uitdrukkelijk worden gedefinieerd, maar waarvan de inhoud wel duidelijk uit een of meer wetsartikelen blijkt. Ook in deze categorie kunnen we nieuw geijkte, nieuwe en reeds "bekende" begrippen tegenkomen. Voorbeelden van nieuw (impliciet) gedefinieerde begrippen zijn:
- "deelgenoot"²⁵ (art. 3:166 lid 1),
 - verrekening (art. 6:127)²⁶
 - "redelijkheid en billijkheid" (art.3:12)²⁷
3. Begrippen, waarvan de betekenis niet in de wet is vastgelegd of daaruit indirect blijkt, maar die wel in een constante betekenis worden gebruikt; voorbeelden:
- tekortkoming in de nakoming (art. 6:74)²⁸
 - terstond; onverwijld; met bekwame spoed ²⁹
 - bekrachtiging (art. 3:58)³⁰, bevestiging (art. 3:55)³¹, toestemming (art. 1:234) lid 2)³²
4. Begrippen, die in de juridische literatuur zijn ontstaan als gevolg van de sub 1 tot 3 bedoelde (verandering van) terminologie. Voorbeelden:
- goederenrecht i.p.v. zakenrecht³³

²³ Brahn, 15; Van Dam/Hondius, 387,388; Hartkamp, 37; Hijma/Olthof, 10.

²⁴ Brahn, 249; Van Dam/Hondius, 17,18; Hartkamp, 290-294; Hijma/Olthof, 321,322.

²⁵ Zie boven noot 16.

²⁶ Brahn, 353; Van Dam/Hondius, 388,389; Hartkamp, 18; Hijma/Olthof, 326.

²⁷ Brahn, 251; Van Dam/Hondius, 317,318; Hartkamp, 1193+94; Hijma/Olthof, 193,194.

²⁸ Brahn, 268; Van Dam/Hondius, 347,348; Hartkamp, 222-224; Hijma/Olthof, 236.

²⁹ Van Dam/Hondius, 359; Hartkamp, 18.

³⁰ Van Dam/Hondius, 29; Hartkamp, 69; Hijma/Olthof, 38,39.

³¹ Brahn, 230; Van Dam/Hondius, 44; Hartkamp, 68; Hijma/Olthof, 40.

³² Brahn, 234; Hartkamp, 69; vgl. Hijma/Olthof, 267.

³³ Zie boven noot 9.

- goederenrechtelijke overeenkomst i.p.v. zakelijke overeenkomst³⁴
 - goederenrechtelijke werking i.p.v. zakelijke werking³⁵
 - kwalitatieve verplichting (art. 6:252)³⁶
5. Termen, die (zijn) ontstaan i.v.m. het NBW. Voorbeelden:
- gelaagde structuur³⁷
 - schakelbepaling³⁸
 - onmiddellijke werking³⁹
 - (partieel) uitgestelde werking⁴⁰
 - grijze lijst (vgl. art. 6:237)⁴¹
 - zwarte lijst (vgl. art. 6:236)⁴²

3. Consequenties voor juridische vertalingen

Bij wijze van tussenbalans kunnen we vaststellen, dat er nog al wat nieuws op ons afkomt aan nieuwe of vernieuwde terminologie.

Deze terminologie is per 1 januari 1992 deel van onze rechtstaal geworden. Afwijkende oude ikingen komen te vervallen. Dat wil echter niet zeggen, dat begrippen ook na 1 januari 1992 niet af en toe in hun oude betekenis zullen worden gebruikt. Juristen plegen weliswaar te hechten aan een zorgvuldige terminologie, maar maken ook regelmatig terminologische slippertjes. Dit geldt reeds in zijn algemeenheid, doch zal heel in het bijzonder opgaan nu juristen aan de nieuwe terminologie zullen moeten wennen.

³⁴ Hijma/Olthof, 76; vgl. Brahn, 106; Van Dam/Hondius, 426; Hartkamp, 83.

³⁵ Zie boven noot 11.

³⁶ Brahn, 37,38; Van Dam/Hondius, 196-198; Hartkamp, 298,299; Hijma/Olthof, 331,332.

³⁷ Hartkamp, 8; Hijma/Olthof, 3.

³⁸ Brahn, 89; Van Dam/Hondius, 330,331; Hartkamp, 8; Hijma/Olthof, 4.

³⁹ Van Dam/Hondius, 285; Hartkamp, 29; Hijma/Olthof, 368.

⁴⁰ Van Dam/Hondius, 285; Hartkamp, 30; Hijma/Olthof, 368.

⁴¹ Brahn, 253; Van Dam/Hondius, 18; Hartkamp, 292; Hijma/Olthof, 324.

⁴² Brahn, 253; Van Dam/Hondius, 18; Hartkamp, 292; Hijma/Olthof, 325.

Welke consequenties heeft een en ander nu voor vertalingen vanuit en naar het Nederlands? Personen, die vanuit het Nederlands vertalen, moeten er rekening mee moeten houden, dat:

- a) zij in de naaste toekomst nogal wat nieuwe begrippen zullen tegenkomen; sommige van deze begrippen zijn in het NBW expliciet of impliciet gedefinieerd; andere begrippen zijn ontstaan n.a.v. (de invoering van) het nieuwe recht.
- b) een aantal begrippen plotseling een andere betekenis hebben gekregen, alsmede sommige begrippen een al dan niet in de wet geëxpliciteerde vaste betekenis hebben gekregen, terwijl hun inhoud vroeger niet zo vast stond;
- c) juristen in beginsel begrippen zullen hanteren in overeenstemming met de door de wetgever aan die begrippen gegeven betekenis, maar gedurende een zekere tijd het aantal door juristen gemaakte terminologische fouten drastisch zal toenemen.

Een praktische tip is na deze "caveat" op zijn plaats. De belangrijkste nieuwe begrippen zijn op overzichtelijke wijze (dikwijls vergelijkend met de oude terminologie) behandeld in C.C. van Dam / E.H. Hondius, c.s.,. Het NBW in 400 trefwoorden, 2e druk, Kluwer Deventer 1990. Een juridisch vertaler doet er verstandig aan dat boek binnen handbereik te houden.

Vertalers die naar het Nederlands vertalen, dienen eveneens rekening te houden met de nieuwe terminologie.

- a) in beginsel dienen ze te vertalen in de nieuwe terminologie; het blijven hanteren van de oude terminologie zou verwarring scheppen en géén recht doen aan het voor juridische vertalingen geldende uitgangspunt dat van rechtssysteem naar rechtssysteem moet worden vertaald⁴³;
- b) een uitzondering bestaat indien om de een of andere reden die oude terminologie als pregnante term naast de nieuwe blijft bestaan. Zo spreekt het NBW van "toerekenbare tekortkoming in de nakoming" en van "niet toerekenbare tekortkoming in de nakoming: De praktijk zal evenwel zonder enige twijfel in contracten de uitdrukkingen "wanpres-

⁴³ Daarover G.R. de Groot, Een nieuw juridisch woordenboek, van taal tot taal 1991, 3-14; zie ook het voorbeeld gegeven door G.R. de Groot in diens voorwoord in: G.R. Weijers, Praktisch juridisch Duits, Alphen a.d. Rijn 1992.

tatie"⁴⁴ en "overmacht"⁴⁵ blijven hanteren, waarbij dan wellicht de eerste keer de omslachtige omschrijving tussen haakjes ter verklaring zal worden bijgevoegd.

c) een uitzondering bestaat ook, indien het nieuwe recht geen goed equivalent voor een te vertalen buitenlands begrip kent, maar het oude recht wel. Een voorbeeld vormt de toekomstige vertaling van het Duitse begrip "Sicherungsübereignung". In de huidige Nederlandse rechtstaal vormt het begrip "fiduciare eigendomsoverdracht" (of eigendomsoverdracht tot zekerheid) een weliswaar geen perfecte, doch alleszins acceptabele vertaling. Het NBW spreekt in art. 3:84 lid 3 echter een banvloek over de fiduciare eigendom uit. Het nieuwe instituut "stil pandrecht" (art. 3:237 en 239)⁴⁶ dat in het NBW de functie van de fiduciare eigendom overneemt, is echter als vertaling minder geschikt, daar de stil pandhouder in tegenstelling met de Sicherungseigentümer geen eigenaar is. Het blijven hanteren van de oude term "fiduciare eigendomsoverdracht" komt me - zijnde een historisch gefundeerd neologisme -⁴⁷ als acceptabel voor.

4. Slotopmerkingen

Het zal na het voorgaande duidelijk zijn dat de invoering van het NBW bewerkstelligt, dat klassieke vertaalsuggesties in of vanuit het Nederlands zullen moeten worden heroverwogen. Standaardvertalingen van bijvoorbeeld contracten uit een vreemde taal naar het Nederlands zullen moeten worden herzien. In Nederland moeten legio standaardteksten aan het NBW worden aangepast; voor zover deze teksten in het internationaal rechtsverkeer relevant zijn, zullen vertalingen in andere talen moeten worden gemaakt.

Meertalige juridische woordenboeken, waarin Nederlands als een der talen figureert, zullen een nieuwe druk moeten krijgen, voor zover bij het maken van het woordenboek niet reeds rekening is gehouden met de nieuwe, resp. hernieuwde terminologie.⁴⁸

⁴⁴ Brahn, 271; Van Dam/Hondius, 417; Hartkamp, 225; Hijma/Olthof, 216.

⁴⁵ Brahn, 301; Van Dam/Hondius, 287; Hartkamp, 225; Hijma/Olthof, 216.

⁴⁶ Brahn, 123; Van Dam/Hondius, 341,342; Hartkamp, 139; Hijma/Olthof, 168.

⁴⁷ Zie daarover ook Gerard-René de Groot, *Recht, Rechtssprache und Rechtssystem*, in: *Terminologie et Traduction* 1991, Nr. 3, 279-316.

⁴⁸ Daarover Gerard-René de Groot, *Export van het NBW*, *Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht* 1992, 26-28.

Tenslotte zal er behoefte bestaan aan vertalingen van het NBW zelf⁴⁹ en van publicaties over het NBW in vele andere talen.⁵⁰

De invoering van het Nieuw Burgerlijk Wetboek bemoeilijkt het werk van de vertaler. Routinevertalingen zal hij opnieuw moeten overdenken: een tijdrovende, maar uitdagende opgave. Als alles goed is, bewerkstelligt de invoering van het nieuwe wetboek echter ook, dat vertalers extra vertaalopdrachten krijgen. Routinewerk zijn die extra opdrachten niet: intellectueel aantrekkelijk wel.

⁴⁹ Zie reeds P.Haanappel / Ejan Mackaay, *New Netherlands civil code / nouveau code civil néerlandais*, Deventer 1990.

⁵⁰ Zie binnenkort: E.H.Hondius e.d. *Dutch law for foreign lawyers*, Deventer 1992 (waarin uitvoerige vermelding van andere vreemdtalige literatuur).